

Nr 340.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av utvidgad byggnadsplan för svenska träforskningsinstitutet; given Stockholms slott den 8 oktober 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Herman Eriksson.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 oktober 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för handelsdepartementet, statsrådet Eriksson:

Till behandling föreligger fråga om godkännande av ritningar för den beslutade nybyggnaden för svenska träforskningsinstitutet. Till en början torde jag därvid få erinra om statsmakternas tidigare beslut rörande detta byggnadsföretag.

På förslag av Kungl. Maj:t (propositionen 1942: 284 och 1943 års statsverksproposition, kapitalbudgeten, bilaga 7, punkt 2) anvisade riksdagen (r. skr:r 1942: 397 och 1943: 131) till nybyggnad för svenska träforskningsinstitutet å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1942/43 ett reservationsanslag av 600,000 kronor och för budget-

året 1943/44 ett investeringsanslag av 1,170,000 kronor. I anslutning till anvisandet av förstnämnda anslag *dels* godkände riksdagen vid statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 24 april 1942 fogat avtal med stiftelsen svensk träforskning angående inrättande och drivande av ett institut för forskning rörande skogens produkter och deras utnyttjande — omfattande bland annat avdelningar för grundläggande forskning inom de trätekniska, papperstekniska och träkemiska områdena samt för allmänna analysarbeten ävensom centrallaboratorier för tillämpad forskning, apparatförsök och provningar inom cellulosa-, pappers-, trämasse- och wallboardbranscherna — *dels ock* bemyndigade riksdagen Kungl. Maj:t att med stiftelsen träffa överenskommelse, i anslutning till nyssnämnda avtal, om inrättande av ett centrallaboratorium för den grafiska industrien samt att, i den mån så befundes påkallat och lämpligt, överenskomma med stiftelsen om jämkning i förenämnda avtal och överenskommelse.

Såsom framgår av propositionen 1942:284 beräknades den för institutet avsedda byggnadens nettogolvvyta komma att uppgå till 3,780 m², varav 1,160 m² för centrallaboratorierna. Hänsyn hade härvid icke tagits till behovet av lokaler för ett centrallaboratorium för den grafiska industrien. Rörande avtalets närmare innehåll får jag hänvisa till en vid propositionen 1942:284 fogad bilaga.

Genom beslut den 30 juni 1942 godkände Kungl. Maj:t nyssnämnda avtal. Därjämte bemyndigade Kungl. Maj:t den 30 oktober 1942 chefen för handelsdepartementet att för Kungl. Maj:t och kronan träffa avtal med stiftelsen svensk träforskning angående inrättande i anslutning till svenska träforskningsinstitutet av ett centrallaboratorium för den grafiska industrien. Samtidigt *dels* föreskrev Kungl. Maj:t, att en byggnad för institutet med därtill anslutna centrallaboratorier skulle — i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, som enligt det vid förenämnda proposition nr 284 fogade statsrådsprotokollet över handelsärenden den 24 april 1942 tillstyrkts av chefen för handelsdepartementet, samt med iakttagande tillika att i anläggningen skulle ingå ett centrallaboratorium för den grafiska industrien med en nettogolvvyta av cirka 230 kvadratmeter — uppföras för kronans räkning å ett område nordväst om statens provningsanstalt å Norra Djurgården i Stockholm, därvid alla möjligheter skulle utnyttjas att hålla kostnaderna för förslaget genomförande inom det därför beräknade beloppet 1,770,000 kronor, *dels ock* uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att i samråd med styrelsen för institutet låta utföra de för institutet och därtill anslutna centrallaboratorier erforderliga byggnads- och därmed sammanhängande arbeten, därvid det skulle ankomma på byggnadsstyrelsen att, innan arbetena påbörjades, för godkännande underställa Kungl. Maj:t förslag till byggnadsritningar.

Sedan ökat behov av utrymmen för centrallaboratorierna ansetts böra tillgodoses genom uppförande av en tillbyggnad med en sammanlagd nettogolvvyta av 423 m² till den planerade institutsbyggnaden, anvisade på förslag av Kungl. Maj:t (proposition 1943:279) riksdagen (r. skr. 1943:329) till ytterligare medel till nybyggnad för svenska träforskningsinstitutet å kapi-

talbudgeten under statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1943/44 ett investeringsanslag av 148,000 kronor.

För byggnadens uppförande ha alltså anvisats sammanlagt (600,000 + 1,170,000 + 148,000 =) 1,918,000 kronor.

Med skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 september 1943 har byggnadsstyrelsen överlämnat en till styrelsen ställd skrift från styrelsen för svenska träforskningsinstitutet med hemställan att byggnadsstyrelsen måtte göra framställning om anvisande av ytterligare medel för uppförande av institutets byggnad enligt nu föreliggande reviderade ritningar.

Till grund för institutsstyrelsens framställning har bland annat legat en av ledamoten av styrelsen, disponenten Fr. Grewin i skrivelse till styrelsen den 4 september 1943 gjord hemställan beträffande utvidgning av institutets maskinlaboratorium.

Grewin framhåller i sin berörda skrivelse bland annat följande.

Sedan riksdagen i somras beviljade ett anslag för utvidgning av träforskningsinstitutets maskinlaboratorium, verkstad m. m., har omarbetning av byggnadsritningarna för denna avdelning utförts. För att få reda i planläggningen och ett organiskt sammanhang emellan de olika avdelningarna samt för att bereda möjlighet för utvidgningar har byggnaden måst utökas i viss mån. I den ursprungliga utredningen funnos upptagna vissa utrymmen för pappersforskningen, men vid närmare studium av byggnadsplanerna ha utrymmena befunnits vara otillräckliga.

Efter den senast beviljade utökningen komma cellulosa-, trätekniska, wallboard-, sliperi- och grafiska avdelningarna att få sina anläggningar väl utrustade med experimentmaskiner, med vilka de kunna verkställa undersökningar, motsvarande driftsförhållandena inom industrien. Pappersavdelningen blir emellertid, om ingen utvidgning där kan komma till stånd, sämre lottad och får ej samma möjlighet till forskning som de andra branscherna. Då det är av synnerligen stor vikt, att även pappersavdelningen kan bearbeta sina problem på ett fullt tillfredsställande sätt, ha därför de nya planerna uppgjorts med tanke på att en experimentmaskin, avsedd för framställning av såväl papper som kartong, skall kunna uppställas. Genom installandet av en dylik maskin, vilken erfordrar ett långt rum i ena halvan av byggnaden, beredes ytterligare utrymme för cellulosaavdelningen i den andra byggnadshalvan, vilka utrymmen äro välbehövlige för kokning av massa i större skala, destillation, indunstning av lut m. m. Under utredningens gång har man mer och mer blivit på det klara med, att en dylik maskin redan från början bör uppställas.

Maskinanläggningen blir till stor nytta icke allenast för pappersbruken utan även för trämasse- och cellulosaindustrierna. Inom pappersindustrien experimenteras nu inom olika fabriker, men då dessa experiment måste göras under den normala driften för att icke bli för kostbara, så tager det lång tid innan resultat kan vinnas. Vid en experimentmaskin kan arbetet pågå oavbrutet och resultat tidigare komma fram. Det är ett otal problem, som ännu tarva sin behandling och lösning inom pappers- och kartongindustrierna.

För cellulosa- och trämassfabrikerna kan maskinen vara värdefull vid provning av exportmassa, då man genom framkörning av massan på maskinen kan få ett säkrare bedömmande av produktens kvalitet än vad som kan erhållas med nu använda provningsmetoder.

För pappersindustriens vidkommande är undervisningen f. n. mycket otill-

fredsställande, och en stor del av de ingenjörer, som nu arbeta inom sagda industri, äro utbildade vid utländska fackhögskolor. Pappersindustrien lider mycket stor brist på yngre ingenjörer, och det är därför av stor vikt, att ett fullständigt laboratorium finnes, där sådana kunna få en riktig skolning. Utomlands finnes vid ett flertal träforskningslaboratorier experimentmaskiner uppställda.

Av det ovan sagda framgår, att nu ifrågavarande experimentmaskin även såtillvida är av behovet påkallad, för att vårt lands forskare och studerande ungdom icke skola stå andra länder efter vid bedrivande av forskning och erhållande av undervisning inom berörda område.

Slutligen må även framhållas, att pappersbruksföreningens forskningskommitté och föreningens styrelse har behandlat frågan och ansett det vara av största vikt, att en dylik anläggning snarast möjligt kommer till stånd.

Styrelsen för svenska träforskningsinstitutet anför för egen del följande.

Enligt verkställda kostnadsberäkningar torde kostnaderna för uppförandet av institutets byggnader komma att överstiga de beräknade. Orsakerna härtill äro flera.

De betydande stegringarna av materialkostnader och arbetslöner förorsaka en stor del av fördyringen.

En annan orsak till kostnadernas ökning ligger i att institutets byggnader med hänsyn till synpunkter, som framhållits av ingenjörsvetenskapsakademien och Kungl. Djurgårdens förvaltning, förskjutits till mark, som ur byggnadskostnadssynpunkt är mindre gynnsam än den tidigare avsedda. Härigenom har planlösningen i viss mån försvårats och ökade sprängningskostnader orsakats.

Vidare må framhållas, att, såvitt nu kan bedömas, vissa kostnader beräknades för lågt i de kostnads kalkyler, som lågo till grund för den tidigare anslagsprövningen hos statsmakterna. Speciellt synas ledningskostnaderna ha upptagits med för låga belopp. Detta torde dock vara förklarligt, eftersom man vid tiden för utredningen saknade tillräcklig kännedom om kostnaderna för de stora ledningsarbeten, som erfordras för ett modernt laboratorium av här ifrågavarande slag med utrustning för såväl grundläggande forskning som industriell forskning och försöksdrift i s. k. halv fabrikskala. Erfarenheterna från ett antal nyligen uppförda jämförbara laboratorier ha nu kunnat nyttiggöras vid det utredningsarbete, som utförts för uppgörandet av de slutgiltiga ritningarna, och med ledning av dessa erfarenheter ha reviderade kostnads kalkyler framkommit.

Slutligen må framhållas, att det vid uppgörandet av byggnadsritningar visat sig i hög grad motiverat att något utvidga programmet för att inom byggnaderna bereda plats även för viss utrustning, som enligt det ursprungliga programmet skulle tillhöra ett senare utbyggnadsstadium men numera anses böra anskaffas redan från början. Dessa lokalökningar beröra dock icke de byggnadsdelar, som enligt avtalet mellan å ena sidan Kungl. Maj:t och kronan och å den andra industrien — representerad av stiftelsen svensk träforskning — skulle användas för grundläggande forskning och beträffande byggnads- och driftkostnader finansieras med statsmedel. I lokalerna för grundläggande forskning har t. o. m. någon utrymmesbesparing kunnat göras, ehuru icke tillräcklig för att eliminera den kostnadsökning, som förorsakas av de förut angivna omständigheterna. Beträffande kostnadsfördyringen för lokalerna för grundläggande forskning ha industriens representanter i utredningskommittén ställt i utsikt, att industrien skulle årligen betala ett belopp motsvarande 6 procent av halva denna kostnadsfördyring.

Hela ökningen av byggnadsvolymen och större delen av ökningen av

byggnadskostnaderna falla på avdelningarna för den industriella målforskningen. För dessa avdelningar skall industrien avtalsenligt betala årlig hyra motsvarande 6 procent av de verkliga byggnadskostnaderna och dessutom svara för avdelningarnas utrustning och drift. Det ökade kapital, som från statens sida skulle behöva investeras för målforskningen, kommer sålunda att på ett tillfredsställande sätt förräntas.

Beträffande orsakerna till ökningen av maskinlaboratoriet hänvisas till bilagda skrivelse från disponenten Grewin, vari utförligt motiveras, att utrustningen ansetts redan nu böra kompletteras med en del maskiner och apparater, som ursprungligen (jfr statens off. utredn. 1942: 12 sid. 51) tänkts bli anskaffade senare. Utöver vad som i frågan anförts av disponenten Grewin må framhållas, att på senare tid möjligheterna att få fram en för forskningsändamål väl lämpad experimentmaskin för framställning av papper och papp väsentligt ökat och att även detta är ett av de skäl som gör att utrustningen bör kompletteras med en dylik maskin och därmed sammanhängande förstärkning av maskinlaboratorierna för papper, cellulosa och slipmassa. Även det förhållandet att institutets byggnadsfråga blivit minst ett år försenad i jämförelse med vad som beräknats kan anses ha i viss mån aktualiserat de som framtida utvidgningar ursprungligen redovisade utbyggnadsplanerna.

Den apparativa utrustning, som den föreslagna ökningen av byggnaden förutsätter och som skall bekostas av industrien, kommer att bli mycket dyrbar, varför den från industrihåll påkallade programutvidgningen medför en betydande ökning av den ekonomiska insatsen från industriens sida. Förbindelse för industriens ökade åtaganden torde kunna förväntas inom den närmaste tiden.

Byggnadsstyrelsen erinrar till en början, bland annat, hurusom styrelsen i sin skrivelse den 6 maj 1943 — vilken låg till grund för anvisandet av förenämnda investeringsanslag av 148,000 kronor — framhållit, att styrelsen visserligen jämlikt Kungl. Maj:ts föreskrift den 30 oktober 1942 i samband med det pågående utarbetandet av byggnadsritningar sökte genom beskrifning av de i det ursprungliga förslaget avsedda lokalutrymmena för träforskningsinstitutet hålla byggnadskostnaden inom ramen av de anvisade medlen, att detta likväl icke syntes bliva möjligt på grund av de krav på utrymmen, som uppställts beträffande centrallaboratoriernas lokaler, samt att styrelsen emellertid först i samband med framläggandet av definitiva ritningar till byggnadsföretaget skulle kunna närmare uttala sig rörande storleken av den ytterligare merkostnad, som kunde väntas uppkomma och som till huvudsaklig del hänförde sig till för centrallaboratorierna avsedda lokaler, för vilka stiftelsen svensk träforskning hade att erlagga en hyra, beräknad efter 6 procent av de på dessa lokaler belöpande byggnadskostnaderna.

Efter det byggnadsstyrelsen vidare meddelat, att styrelsen i samråd med styrelsen för institutet och därtill anslutna centrallaboratorier nu låtit genom arkitekterna Nils Ahrbom och Helge Zimdahl utarbeta slutgiltiga ritningar till institutets byggnad och att byggnadsstyrelsen alltså numera vore i tillfälle att kunna mera exakt beräkna byggnadskostnaderna, har byggnadsstyrelsen beträffande ritningsförslaget, åskådliggjort å 40 styrelsens skrivelse bilagda ritningar, anført följande.

Etablissemnet består av en huvudbyggnad och en byggnad för den trätekniska avdelningen. Uppdelningen motiveras av brandrisken i den trätekniska avdelningens maskinhall och möjliggöres genom att avdelningen är re-

lativt oberoende av institutet i övrigt. Härtill kommer, att en sammanbyggnad skulle försvåra möjligheterna att i framtiden genom lämplig tillbyggnad skaffa utvidgade lokaler åt någon av institutets underavdelningar, därest så skulle bli erforderligt.

I den korsformiga huvudbyggnaden inrymmas den rent statliga avdelningen för grundläggande forskning samt de olika centrallaboratorierna, för vilka stiftelsen skall erlægga hyra. Härjämte hava i bottenvåningen förlagts vissa undervisningslokaler för tekniska högskolan ävensom institutets kansli, vaktmästarbostad m. m.

De olika avdelningarna för grundläggande forskning hava inrymts i plan 2 och 3 inom norra och östra flyglarna. Centrallaboratorierna för cellulosa-, pappers-, slip-, wallboard- och grafisk forskning erfordra dels vanliga laboratorielokaler, vilka förlagts i plan 2 och 3 inom södra flygeln, och dels fabrikslokaler för försöksdrift i s. k. halv fabrikskåla, vilka samlats till västra flygeln.

Den centrala huvudtrappan med hiss förbinder de olika avdelningarna och gårdarna med varandra. De nära förbindelserna hava eftersträfvats för att underlätta det intima samarbete, som kommer att uppstå inom avdelningarna på grund av gemensamma problem och gemensam apparatutrustning.

Den trätekniska avdelningen, som uteslutande bekostas av statsmedel, består av laboratorier, skrivrum m. m. och har inrymts i en tvåvåningsbyggnad samt en därifrån brandfritt avskild tråhall, vari förlagts snickerimaskiner, virkestork m. m. De till huvudbyggnaden förlagda föreläsningssalen och kansliet skola även betjäna den trätekniska avdelningen.

Samtliga byggnader utom tråhallen skola uppföras av tegel på betongbjälklag.

För framdragning av olika slags ledningar föreslås utförandet av särskilda vertikala ledningsschakt, från vilka ledningarna genom golvrännor i bjälklagen framdragas till sina platser i rummen.

En framtida utvidgning av institutet kan äga rum genom såväl påbyggnad med en våning som tillbyggnad i ett flertal olika riktningar.

Enligt en inom styrelsen verkställd kostnadsberäkning uppgå kostnaderna för förslaget genomförande till 2,865,000 kronor, fördelade på följande poster:

Huvudbyggnaden.

Byggnadsarbeten:

Laboratedelen (H.L)	kronor	985,000	
Fabriksdelen (H.F)	»	470,000	
	kronor	1,455,000	
Värmeledning och ventilation, gas-, vatten- och avloppsledningar samt sanitetstekniska installationer . . .	»	455,000	
Elektriska kraft-, belysnings- och svagströmsledningar samt telefoner och elektrisk hiss	»	200,000	
Ritningar, kontroll och administration samt oförutsedda utgifter	»	180,000	kronor 2,290,000

Trätekniska avdelningen.

Byggnadsarbeten.

Kontorsbyggnaden (T. L)	kronor	185,000
Maskinhallen (T. M)	»	70,000
	kronor	255,000

Värmeledning och ventilation, gas-, vatten- och avloppsledningar samt sanitetstekniska installationer	kronor	71,000	
Elektriska kraft-, belysnings- och svagströmsledningar samt telefoner	»	50,000	
Ritningar, kontroll och administration samt oförutsedda utgifter	»	34,000	kronor 410,000

Yttre arbeten.

Utvändiga ledningar med kulvertar från I.V.A:s försöksstation	kronor	40,000	
Andel i kostnaderna för utvändiga gas-, vatten- och avloppsledningar för å Norra Djurgården planerade institutionsbyggnader m. m.	»	80,000	
Vägar, planteringsarbeten, halva an- läggningen	»	45,000	» 165,000
			kronor 2,865,000.

I ovanstående kostnader hava ej inräknats kostnader för utrustning, möbler och inventarier.

Av slutsumman belöpa 1,200,000 kronor å centrallaboratorierna och återstoden 1,665,000 kronor på institutet i övrigt (lokaler för grundläggande forskning).

Byggnadsstyrelsen framhåller, att då för byggnadsföretaget anvisats sammanlagt 1,918,000 kronor, så skulle för byggnadens utförande enligt ritningsförslaget erfordras ytterligare (2,865,000 — 1,918,000 =) 947,000 kronor. Beträffande orsakerna till denna ökning av byggnadskostnaderna anför styrelsen i huvudsak följande.

Utredningen för den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande har i sitt den 9 mars 1942 avgivna betänkande, del III, beräknat kostnaderna för träforskningsinstitutets uppförande till 1,700,000 kronor. I detta belopp ingingo emellertid icke de till 70,000 kronor beräknade kostnaderna för ett centrallaboratorium för den grafiska industrien, vilka senare tillkommit. I anslutning till sitt yttrande över de sakkunnigas betänkande har byggnadsstyrelsen i skrivelse till chefen för handelsdepartementet den 22 april 1942 framhållit, att den beräknade byggnadskostnaden vore väl lågt kalkylerad och att en av styrelsen verkställd överslagsberäkning givit vid handen, att den totala byggnadskostnaden borde ökas med omkring 15 %. Emellertid framhöll styrelsen, att en reduktion i det upprättade förslaget syntes kunna företagas exempelvis genom att några av de projekterade lokalerna minskades eller eventuellt ställdes på framtiden. Därest en sådan reduktion företoges, skulle byggnaden kunna uppföras inom ramen av de beräknade kostnaderna.

Såsom styrelsen ovan framhållit var det emellertid icke möjligt att verkställa dessa beskärningar med hänsyn till de krav på utrymme, som uppställdes för centrallaboratoriernas räkning. Vid dessa förhållanden kunde den av byggnadsstyrelsen förutsedda ökningen av byggnadskostnaderna med 15 % å 1,700,000 kronor eller 255,000 kronor icke undvikas.

De kostnadsberäkningar, som lågo till grund för äskandena av de ursprungligen anvisade medlen för byggnadsföretaget eller 1,770,000 kronor, utfördes under förra hälften av år 1942. Sedan denna tidpunkt har emeller-

tid en kostnadsstegring med omkring 7 % ägt rum på byggnadsmarknaden. Den härav föranledda kostnadsökningen kan emellertid icke begränsas blott till det anvisade beloppet 1,770,000 kronor utan måste även hänföras till den ovan upptagna merkostnaden 255,000 kronor. Ökningen kommer således att utgöra 7 % av 2,025,000 kronor eller avrundat 142,000 kronor.

Till grund för den granskning av de av utredningen beräknade kostnader, som företogs inom byggnadsstyrelsen under förra hälften av år 1942, förelågo endast preliminära skissritningar till byggnadsföretaget, och detaljerade uppgifter rörande institutets utrustning förefunnos icke. De beräkningar rörande ledningskostnaderna, som verkställdes av utredningen, syntes emellertid i stort sett väl avvägda i förhållande till det då uppgivna ledningsbehovet och föranledde ej heller någon särskild anmärkning från styrelsens sida. Sedan de definitiva ritningarna färdigställts och fullständiga uppgifter rörande bland annat ledningsbehovet kommit styrelsen tillhanda, har det emellertid visat sig att för ledningskostnaderna måste beräknas ytterligare 165,000 kronor.

De kostnadsökningar, som föranletts av dyrtiden och av det förhållandet att vissa kostnader ursprungligen kalkylerats för lågt, uppgå således till $(255,000 + 142,000 + 165,000 =) 562,000$ kronor.

Vid uppgörandet av de definitiva ritningarna har det emellertid visat sig erforderligt att i viss mån utvidga byggnadsprogrammet för att inom byggnaderna bereda plats även för utrustning, som enligt det ursprungliga programmet skulle tillhöra ett senare utbyggnadsstadium men som numera av industriens representanter ansetts böra anskaffas redan från början. Beträffande de närmare orsakerna härtill tillåter sig byggnadsstyrelsen att hänvisa till träforskningsinstitutets skrivelse och disponenten Grewins utlåtande.

Kostnadsökningen till följd av programmets utvidgning uppgår till 385,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen framhåller, att de sålunda avsedda lokalökningarna icke berörde de byggnadsdelar, i vilka skulle inrymmas avdelningarna för grundläggande forskning, beträffande vilka avdelningar byggnads- och driftskostnaderna avsåges skola finansieras med statsmedel. I dessa lokaler hade t. o. m. någon utrymmesbesparing kunnat göras, ehuru icke tillräcklig för att eliminera den kostnadsökning, som föranletts av de nu angivna omständigheterna. Enligt den år 1942 framlagda kostnadsberäkningen belöpte 1,229,000 kronor på lokaler för grundläggande forskning. Enär kostnaderna för dessa lokaler numera beräknats till 1,665,000 kronor, uppginge således merkostnaden till 436,000 kronor. Såsom framginge av institutets skrivelse hade industriens representanter meddelat, att industrien ställt i utsikt att årligen betala ett belopp, motsvarande 6 % av halva denna kostnadsökning. Den sammanlagda ökningen av byggnadskostnaderna uppginge, såsom tidigare angivits, till $(562,000 + 385,000 =) 947,000$ kronor och det erforderliga beloppet för byggnadens färdigställande till $(1,918,000 + 947,000 =) 2,865,000$ kronor.

Byggnadsstyrelsens skrivelse utmynnar, såvitt nu är i fråga, i en hemställan, att Kungl. Maj:t måtte ej mindre fastställa ifrågavarande ritningsförslag att huvudsakligen lända till efterrättelse vid uppförandet av nybyggnad för svenska träforskningsinstitutet än även föreslå riksdagen att till nybyggnaden anvisa, utöver för ändamålet tidigare anvisade medel å tillhoppa 1,918,000 kronor, ytterligare ett belopp av 947,000 kronor.

Styrelsen för svenska träforskningsinstitutet har sedermera inkommit med ännu en, den 28 september 1943 dagtecknad, skrivelse jämte därvid fogad skriftlig utfästelse den 23 september 1943 av stiftelsen svensk träforskning. I sin skrivelse har institutstyrelsen för att ytterligare belysa skälen till den uppkomna kostnadsökningen anfört följande.

Beträffande lokalerna för *grundläggande forskning och undervisning* har ingen ändring av programmet skett. Tvärtom har det vid den fortsatta utredningen visat sig möjligt att göra en minskning av golvytan med c:a 12 %. Den trots de mindre utrymmena uppkomna kostnadsökningen beror särskilt av följande faktorer.

1. Den utbrytning av trätekniska avdelningen, som av brandtekniska skäl ansetts nödvändig och som medfört ökade kostnader för såväl byggnader som ledningar av alla slag och för planering.

2. Den allmänna fördyring av anläggningskostnader, som under den förflutna tiden ägt rum.

3. För låg beräkning av kostnaden i det ursprungliga förslaget, väsentligen beroende på otillräcklig erfarenhet om kostnaderna för moderna laboratorier. Särskilt har det visat sig, att kostnaderna för alla slag av ledningar ställa sig avsevärt högre än man förutsett. I totala kostnadsbeloppet 2,865,000 kronor för hela byggnadskomplexet belöpa sig sålunda de beräknade kostnaderna för ledningar av olika slag, med tillägg för administration och oförutsett, till ej mindre än en tredjedel av hela kostnaden.

Beträffande lokalerna för *centrallaboratorierna* har däremot programmet utvidgats. Den betydande ökningen i kostnad är betingad dels härav, dels av den allmänna fördyringen av anläggningskostnader, dels ock av att kostnaderna ursprungligen räknats för lågt, särskilt för ledningar av alla slag.

Institutstyrelsen har vidare erinrat om, att merkostnaden för centrallaboratorierna visserligen komme att kompenseras av den ökning i hyra med 6 % på nämnda merkostnad, som stiftelsen svensk träforskning skulle betala på grund av programmets utvidgning, men att däremot enligt gällande avtal med stiftelsen merkostnaden för den grundläggande avdelningen helt skulle åvila staten. Då denna merkostnad enligt byggnadsstyrelsens nu gjorda beräkningar skulle uppgå till så högt belopp som cirka 436,000 kronor, hade institutstyrelsen till undvikande av dröjsmål med byggnadsarbetets igångsättning, vilket skulle vara synnerligen olyckligt, då behovet av institutet från alla håll vitsordades som angeläget, av stiftelsen utverkat den utfästelse, som framginge av den bilagda skrивelsen från stiftelsen. Enligt denna utfästelse skulle stiftelsen under avtalstiden *dels* öka sin årliga hyra enligt § 6 i avtalet med 6 % å halva merkostnaden för den grundläggande forskningen, *dels* öka sin årliga hyra för centrallaboratorierna med 6 % av merkostnaden för centrallaboratorierna enligt det nu föreliggande förslaget, *dels ock* anskaffa utrustning för de ökade centrallaboratorierna och ombesörja deras utnyttjande på ändamålsenligt sätt. Hyran skulle utgå efter den i verkligheten uppkommande byggnadskostnaden och kunde alltså icke slutligt fixeras förrän efter byggnadernas fullbordande. Därest de verkliga kostnaderna komme att motsvara beräkningarna, skulle stiftelsen ha att betala en sammanlagd årlig hyra av 0.06 (1,200,000 + 218,000) = 85,080 kronor. Det borde vidare framhållas, att stiftelsens kostnader för den utrustning med instrument, maskiner, appa-

rater m. m., som enligt avtalet beräknades uppgå till 670,000 kronor, efter utvidgning av programmet för centrallaboratorierna torde komma att ökas med 50 à 100 %.

Institutsstyrelsen hemställer slutligen om vidtagande av åtgärder för utförande av byggnaderna för institutet i enlighet med byggnadsstyrelsens skrivelse den 24 september 1943 samt framhåller i anslutning härtill, att efter eventuellt riksdagsbeslut i frågan stiftelsens nu givna utfästelse torde böra utformas som ett tilläggsavtal till det tidigare träffade avtalet.

Beträffande innehållet i de av *stiftelsen svensk träforskning* i skrivelsen den 23 september 1943 gjorda utfästelserna får jag hänvisa till det sist återgivna uttalandet av träforskningsinstitutets styrelse. Såsom motivering för utfästelserna har stiftelsen framhållit, att genom utförandet av institutsbyggnaderna enligt de nu föreliggande ritningarna skulle vinnas ett flertal fördelar i jämförelse med det ursprungliga ritningsförslaget. Sålunda medförde den trätekniska avdelningens förläggande till en fristående byggnad stora fördelar ur brandsäkerhetssynpunkt. Inom industrien vunna erfarenheter talade nämligen för att man ej borde i samma huskropp sammanföra så eldfångda lokaler som sådana för trätekniska försök med lokaler för andra ändamål. Med hänsyn till arbetets organisation inom institutet vore den nu valda utformningen av huvudbyggnaden som en korsbyggnad väsentligt överlägsen det tidigare förslaget. I det nya förslaget erbjöde sig bättre och genare förbindelser mellan de olika avdelningarna, varjämte detta förslag utformats med mera noggrann anpassning efter arbetsprocesserna inom avdelningarna. I ett avseende syntes visserligen den nya planlösningen vara ofördelaktig, nämligen i fråga om kostnaderna, vilka torde komma att något ökas genom att den ursprungliga byggnaden uppdelats på två och huvudbyggnaden i sin tur delats i fyra flyglar. De vunna fördelarna vore dock av så väsentlig betydelse ur industriens synpunkt, att industrien vore beredd att göra betydande ekonomiska insatser för att möjliggöra det nya, i viss mån utvidgade förslagets realiserande, under förutsättning att institutet kunde komma till stånd utan ytterligare dröjsmål.

Omnämnas må slutligen, att medan institutsbyggnadens nettogolvvyta tidigare beräknats komma att uppgå till 4,433 m², varav 2,620 m² för lokaler för undervisning och grundläggande forskning samt 1,813 m² för lokaler för centrallaboratorier, enligt det nu uppgjorda ritningsförslaget nettogolvytan skulle uppgå till 4,626 m², fördelade med 2,384 m² på undervisning och grundläggande forskning samt 2,242 m² på centrallaboratorier, i vilken sistnämnda golvvyta lokalen för den nu föreslagna experimentmaskinen för framställning av papper och kartong ingår med 300 m².

Departements-
chefen.

Till nybyggnad för svenska träforskningsinstitutet har riksdagen i olika sammanhang anvisat belopp om tillhoppa 1,918,000 kronor, motsvarande den hittills beräknade kostnaden för byggnadsföretaget enligt av riksdagen godkänd plan. Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen ha emellertid vid utarbetandet av slutliga byggnadsritningar vidtagits vissa omdispositio-

ner i byggnadsplanen. Härigenom synas åtskilliga värdefulla förbättringar ha ernåtts. Vidare ha i anslutning till dessa ritningar verkställda kostnadsberäkningar givit vid handen, att en utbyggnad i enlighet med den sålunda reviderade planen kommer att medföra en merkostnad, som av byggnadsstyrelsen uppskattats till icke mindre än 562,000 kronor. Kostnadsökningen synes dock huvudsakligen vara föranledd av dyrtiden och av det förhållandet, att vissa kostnader ursprungligen kalkylerats för lågt. Min tidigare uttalade önskan, att kostnaderna skulle kunna hållas inom det beräknade beloppet, läser alltså ingalunda kunna uppfyllas. Med hänsyn till den betydelse, som tillkomsten av detta forskningsinstitut skulle hava för flera av våra viktigaste näringsgrenar, anser jag dock denna i och för sig mycket beklagliga kostnadsökning icke böra utgöra hinder för ett fullföljande av det redan beslutade byggnadsföretaget. Ur statsfinansiell synpunkt må särskilt beaktas, att på grund av det mellan Kungl. Maj:t och nyssnämnda stiftelse träffade avtalet samt av stiftelsen nu gjord utfästelse staten kommer att för sina mot kostnadsökningen svarande utlägg av stiftelsen erhålla gottgörelse dels i form av 6 procent ränta å halva det till 436,000 kronor beräknade belopp, som belöper å lokaler för grundläggande forskning, dels ock i form av hyra efter 6 procent å det till 126,000 kronor uppskattade belopp, som hänför sig till lokaler för centrallaboratorier.

I detta sammanhang förekommer emellertid till behandling jämväl en av styrelsen för institutet väckt fråga om viss utvidgning av det fastställda byggnadsprogrammet. Såsom framgår av tidigare propositioner angående anslag till denna byggnad stod det redan från början klart, att den ursprungligen framlagda planen icke helt täckte det då förutsedda lokalbehovet. Enligt planen ställdes anskaffandet av relativt dyrbar och platskrävande apparatur för verksamheten vid institutet och de därtill anslutna centrallaboratorierna i avsevärd mån på framtiden. Det förutsattes alltså, att erforderliga utbyggnader skulle ske i etapper. Ökat lokalbehov för dylik apparatur har dock sedermera anmälts redan innan byggnadsföretaget ens hunnit igångsättas och har föranlett tilläggsanslag av riksdagen. Nu gäller frågan särskilt anskaffandet av en för forskningsändamål lämpad experimentmaskin för framställning av papper och papp jämte därmed sammanhängande förstärkning av maskinlaboratorierna för papper, cellulosa och slipmassa. För denna synnerligen platskrävande apparatur ävensom för vissa andra ändamål erfordras lokaler med tillhörande ledningar, vilka av byggnadsstyrelsen beräknats i anskaffning draga en kostnad av 385,000 kronor. Då stiftelsen, i överensstämmelse med vad som enligt förenämnda avtal gäller beträffande övriga för centrallaboratorier avsedda utrymmen, förbundit sig att erlægga hyra för dispositionen av de nu till utbyggnad ifrågasatta lokalerna, och då dessa uppenbarligen äro välbehöfliga för verksamheten vid institutet, tillstyrker jag den sålunda föreslagna utökningen av byggnadsprogrammet.

De av byggnadsstyrelsen nu verkställda kostnadsberäkningarna torde böra godtagas. Detta byggnadsföretag läser alltså böra beräknas draga en kostnad av, utöver av riksdagen tidigare anvisade belopp, ytterligare (562,000

+ 385,000 ==) 947,000 kronor. Med hänsyn såväl till storleken av denna kostnadsökning som — framförallt — till att densamma delvis skulle för-
anledas av en utvidgning av det fastställda byggnadsprogrammet, bör frå-
gan om igångsättandet av byggnadsföretaget underställas riksdagen innan
de upprättade ritningarna fastställas av Kungl. Maj:t. Enär frågan måste
anses brådskande förordar jag, att den underställes riksdagen redan vid den
instundande höstsessionen. Däremot lärer det icke vara erforderligt att Kungl.
Maj:t redan nu av riksdagen äskar medel för täckning av den beräknade
kostnadsökningen.

Ett godkännande från riksdagens sida av den nu föreliggande byggnads-
planen torde få anses samtidigt innefatta bemyndigande för Kungl. Maj:t
att med stiftelsen svensk träforskning överenskomma om sådana ändringar
i eller tillägg till gällande avtal angående inrättandet och driften av trä-
forskningsinstitutet, att avtalet kommer att överensstämma med byggnads-
planen och stiftelsens den 23 september 1943 avgivna utfästelser.

Under åberopande av vad jag sålunda anført och förordat hemställer jag,
att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att godkänna nu föreliggande plan
till nybyggnad för svenska träforskningsinstitutet.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hem-
ställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar,
att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll ut-
visar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Åke Hartvig.